

Վարագայի Հավատիս հաթիւտա տեօրթ տէֆա, եանի բազար իրթէսի, սալը, բէնճէմպիհ, վէ ճիւմա իրթէսի կիւնէրի չըգմագտա տըր :

Վարագա սէնէտէ 200 նիւսիս վէրիւկ, գըլ-մէթի տախի պիր սէնէ իշին 200, վէ ալթը ալ իշին 100 զուրուշտուր :

Եւիւզ զուրուշտա պիր տէֆա տա վիրէմէյէն քէսանտան եալընը 50 զուրուշտախի ալընարագ, իւշ պլըզ 50 նիւսիս զագէթա վէրիւկէք տիր :

Վարագա թանէ իշէ 50 շէր փարայա սաթըլա-ճագ տըր :

Իլանաթըն սաթըրը իւք տէֆա իշին 3, իքինճի

տէֆա իշին 2, վէ իւշիւնճիւ վէ զիյատէ տէֆա-լար իշին 1 զուրուշտուր :

Մէթուկ վէ սայիրէ, Վարագը խանընտա իւսթ գաթտա, 8 նիւմէրօլու օտաւա, Փանգընան Վարագետ իսմինէ կէօնտէրիւկէք տիր :

ՀԱՎԱՑԻՍԱԹԸ ԽԱՐԻՃԻԷ

Պու սէնէ Վաթօլթը բուհպանլարը իւ-ղէրինտէ, տիւնեանըն կիտիշինէ գարշը հիտ-աթիւ աղիմէ վէ ասարը թէասսիւպի ֆէվգէլ ատէ կէօրիւկէք տէ օլտուղու, զագէթա գոլոյանլարա մալիւմ տուր :

Կէչէն հաթիւտա Դուրնալտը Գօնսթանթի-նօթըտա տախի պիր միսալի օգուճմուշ տուր : շէյլէ քի, Վէյ օղլուտա վաղը Ս. Լնտօն քիլիսէսինտէ Նիդիլիթ թարիգաթընտան օ-լան վարդապետին պիրիսի քարող վէրիւկ ի-քէն, օլ մէրթէպէ շէվգէ կէլիւր վէ ճօշար-քի, քէլաւարընը ալէլ խուսուս գաթսիթ քիյէ գարշը հազան միւլէլիթիւր ալէյճինէ շէվիւրէրէք, բէք շօթ մէգալաթը պի ինսա-ֆանէ իթտիթտէն, վէ լանէթլէր աթօրօղլար օգուտուգտան պաշղա, պու գաւտար իլէ տախի հըրսը տիւղը ինթիգամընը թէսկին ի-տէմէտիկիւտէն, քէնտի պէյէնմէտիկի քի-թապլարտան պիր թագըմ քիթապլար կէ-թիթթտիթիւր, վէ ճէօմաթ հուզուրուշտա բարչա բարչա իթմիշ տիր :

Սէվքիւր քիթապլարըն իշինտէ, Սէրսէրի Լշէհուտի, վէ Լշարըր փարիս նամ քի-թապլար տախի պուլունտուղու ֆէհմ օլուն-մուշտուր, չիւնքի մէգքիւր քիթապլարըն ճիդիլիթլէյ պիւսիւք պիր պալթա օլմուշ օլ-տուղու աշիքետ տըր :

Բուհպան կիւրուշի նէ գաւտար հըրուանսա վէ զազապ կէլէ, արթըզ պուլնտան սօն-րա, քէնտի էվլէք գուվլէթ վէ նուֆու-ղունու էլէ կէթիւրէպիլմէսի միւլթիւն տէյիլ տիր : չիւնքի պասմա իճատը պազըրըր չիւն-քի պասըլան քիթապլար նիշէ լիսանլարա թէրճէմէ օլունմագտա տըրլար, վէ չիւնքի բաբալար աղըն վէ թապիաթըն խարիճին-տէ խաւալարտա պուլունուպ, վէ ալիմէր ի-տէ աղլա, շէրիաթա, հուզուգա, մէնֆա-թա, վէ ինսանիյէթ ու մէտէնիյէթ մու-վաթըզ լազըրտըրը իթմէքտէ տիրէր : խէ-յալաթա ինանմանըն, վէ բաբասա ալաշ կիպի թարընմանըն վագթը կէչմիշտիր հէր ատէմ իսթէթի քիթապլար ալմագտա, օ-գուլմագտա, վէ բաբալար գաւտար, վէ պէլ-քիտէ զիյատէ անլամագտա տըր : վէ հէր քէս քէնտի տիւնի քէնտիսի իշին թաշըմագտա օլտուղունտան, խըտմէթ իտէճէյի տին ու մէզ-հէպի սալթ բաբասա սօրմագտան, վէ քէօր

քէօրիւնէ իթաաթ իթմէքտէն, վէ բաբաս արգասընտան գօյուն կիպի կիթմէքտէն իտէ, քէնտի զամիրիսէ վէ քէնտի ազլ ու ֆիրա-սէթիւնէ սօրմագտա տըր, վէ շու միւպարէք ուսուլէ տէվլէթլէր տախի ըրայէթ իթմէքլի-յին մէնֆաթա ու էլլէմիյէթ վէ հագգա-նիյէթիւնի կէօրտիւքլէրինտէն վէ գանտըզ-լարընտան, կիւն պէ կիւն մէզհէպ սէրպէս-թիյէթիւնէ թագվիյէթ վէրմէքտէտիրէր :

Պու կիւնքի կիւն խրիսթիյանըգտա էն գուվլէթլի վէ էն զիյատէ նուֆուղընտար պուլունտան փաբա հաղըթլէրի տախի, քէն-տի մէրամընը իճրա իտէմէմէ քտէտիր : նասըլ քի մուախիւրէն չըգարտըրը կոնգալըն, պիդ-լաթ Վաթօլթ տէվլէթլէր վէ միլլէթլէր նէգտինտէ նէ սուրէթտէ գապուլիյէթ պուլ-տուղու, վէ նիշէ մէմէթլէրտէ հագարէթ-լէր իլէ աթէշէրէ եագըրտըրը հէր քէսէ մա-լիւմ տուր : էվլէթ, էսկի վաղըթլար կէչմիլ տիր, էյլէ բարա վէ սայիր բուհպան պաշը կոնգալարըյա, ալթ իւսթ օլաճագ վէ գօր-գաճագ նէ տէվլէթ գալըրը տըր վէ նէ միլ-լէթ : չիւնքի մէքթէպլէր իլէրու իլէրու կիթ-մէքտէ տիր, չիւնքի արգատան կիլմէքտէ, վէ բէյտէրբէյտէ կէլէճէք օլան շախիրտան կիւ-րուհու, անճագ հուգուգ ու նիլամաթ, վէ ազլ ու ֆիրասէթէ պօյուն էյիւպ, վաշի խաւա-լարա գարշը ճէնքլէշիպ մուգալթմէթ իտէ-ճէք, վէ պէշ պին սէնէտէն պէրու պէնիի ատէմին ճէհալէթ, վէ պինտէն ալէյճ սէֆա-լէթիւնի մուճիպ օլմուշ օլան բուհպանլըզ ի-տաալարընը եէր իլէ եէքսան, իտէրէք, ալիւզ ինթիգամ իյլէյճէք տիր : նասըլ քի սէյ-լէտիթլէրիմիլի թաստիգ, ան պէ ան նիշէ էմ-սալլէրիտէ կէօրիւմէքտէ տիր :

Նիդիլիթ օրտուսունտա վագաա ուսթա վէ սահիպ շէճաաթ ժէնէրալար, վէ ֆէտա-քետը նէթլէրէր պուլունմագտէ տիր : լաքին քէնտի սայըլարը կիւն պէ կիւն էքսիլմէքտէ օլմասա տախի, տիւշմէնլէրինիս սայըրը օլ գա-տար արթմագտա տըր քի, պուլնտան սօնրա էսկի եիկիթլիքլէրինի կէօթլէրիպ, վէ էսկի ֆիւթուհաթլարը գաղանմագ իւմիտիյլէ եա-շամագ, տիւշտէ փատիշաշ օլմագտան պաշ-գա պիր շէյ տէյիլ տիր :

Նիլմէթտէն պիրիսի օլարուգ, պու կիւնլէրտէ ճիդիլիթլէր ալէյճինտէ Ֆիրանսանըն Սէնաթօ մէճիլիսինտէ կէչմէքտէ օլան իտաալարըն զիւ-րի իլէ, տինտարըգտա եէքթա օլան Լիօն

շէհրի էհալիսի թարաֆընտան, Նիդիլիթլէրին Ֆիրանսաաան պիւթիւն պիւթիւն գօլուլա-սը զըմնընտա մէզքիւր մէճիլիսէ թագաթիմ գը-լընան պիր իսթիտանըն թէրճէմէսինի պէյան իտէրիլ :

Կէչէն կիւնլէր Սէնաթօ մէճիլիսինտէ, Ս. Բուլան իրատ իթտիկի պիր նուլթուլտա, փաբա թարաֆտարը օլան սօֆու բաբասալ-րըն իճրա վէ իզհար իյլէտիքլէրի էթվար ու հարաքեաթ իւզլէրինէ տախի պիր թագըմ շէյլէր սէյլէտիկիւնտէն, մէճիլիս մէզպուր ազաընտան ժէնէրալ Հիւսսօն ճէվապ վիրէ-րէք : էթվար ու հարաքեաթ մէզպուրէնիս տէֆ ու իզալէսի միւրատ օլունուր իտէ, ճիդ-վիթլէր ալէյճինտէ թանդիմ օլունմուշ օլան գանուլար իճրա օլունմալը տըր : տէմիշ տիր :

Լիօնտա իմպալանան շու աթիտէքի իսթի-տա տախի այնի մաէլտէ օլտուգտան պաշղա, Ֆիրանսանըն հէր թարաֆընտան տախի այնի սուրէթտէ իսթիտալար զուհուրա կէլէճէկի իշթիմալտէն պուլունմագտա տըր :

Սօրէթի իշիտա

Լիյոն, 25 փետրուար,

Սօնսիէօ սէնէաթէօրլէր,

Սահմանագրուլիւնուլուղուն ահքեամըն-ճա, քեաթիլի գալանիսիմիլին հըթղ ու փիպայէսինէ սիդ մէմուր պուլունմագտա-նըլ, չիւնքի սիդէ հալալէ վէ էմինիյէթ օ-լունմուշ տուր : քէմալը թապիմ ու ըրայէթ իլէ, թէքրարէն մէվլէթլէրիմիլտէ եէրլէշմիշ օլան պիր ճէմիյէթ իւզլէրինէ տիգգաթը քեաթիլէնիլի տալէթ իտէրիլ : Լշյլէ պիր ճէմիյէթ քի, ալէյճլէրինտէ հագգանիյէթ իւզլէ օտալը օլմուշ օլան եասագլարա րաղ-մէն, կիւն պէ կիւն իլէրու կիթմէքտէ, վէ կիւն պէկիւն պի հուզուրուղունուլու մուճիպ օլմագտա տըր : Նիլմէթլէրին անլաթմագտան իպարէթ օլ-տուղու աշիքետ տըր :

Նիլմիյէթի մէզպուրէ 1595 սէնէսի յունվարը 7 սինտէ, էմիի գրալի իլէ, պի-րինճի տէֆա օլարսգ Ֆիրանսաաան գօլուլ-մուշ, վէ պիր սէնէ սօնրա փետրուար 7 տէ, ատամ էօլտիւրմէ քիլիլի վաղ իտիպ, վէ պիդ-լաթ քէնտիլէր տախի շու ճիւնայլէթ թէչէպ-պիւս իթտիթտէն պաշղա, տէօրտիւնճիւ Լուի պրալըմըր էօլտիւրմէք իւզլէ էհալիյի թաշ-րիք իյլէմիշ օլտուղլարը տախի թէպէյիւն իթտիկիւնտէն, քիւթիլիքլէրէ գայտ օլունմուշ-

լար իսէտէ, աղ վագրթ սօնրա, ֆէգաթ կիզլի սուրէթտէ, թէքրարէն Վրանսայա կիրմիշէր տիր: Մէղքիւր գանուս իճրա օլունամայրպ միւսամէհա օլունտուղունտան, աէօրտիւնճիւ 1 ուրի էօլմիւշ տիր, տիմէք տիր քի քէնտի ինսաֆընա գարշըղգ, ճաննտան տախի մահրուօլմուշ տուր:

Ղիզվիթէր Վրանսատան, քէզա էմրի գըրալի իւզը, վէ պիւթիւն էհալինին մէմուս նիյէթինէ թէվֆիգան, 1764 սէնէսի նոյնմբրինտէ, առապու թէրթիպէյէյէ դարշը հարէթէթէրտէ պուլունտուղարը իշին, թէքրարէն գօլուլմուշար, վէ պիր այ սօնրա եանի դեկտեմբեր 1 տէ շուսուսուս քիւթիւթէրէ կէպիշ տիր: Ղիւթիյէթի մէզպուրէ, 1790 սէնէսի վիտրուար 10 ու, վէ 1792 սէնէսի օգոստոսու 18 ի գանուսնամէթէրի ահքեմընճա պիւթիւն պիւթիւն լալղ օլունուպ, վէ ճիւմհուրիյէթին օնիքինճի սէնէսի վէ օնուսնու պընըն իւշիւնճիւ կիւնիւ ֆէրմանը մուճիպինճէ տախի լաղվ օլունմուշ տուր: չիւնքի քեաֆֆէյի ճէմիյէթէրին լալղընը հալի պուլունմուշ տուր:

Կէրչի սօնրատան, սայիր բուհանի ճէմիյէթէր, բուստաթ թահսիլ իտէրէք եէնիտէն գահիրէ կէլմէյէ պաշլատըլար: Լաքին Ղիզվիթէր ասլա էօյլէ բուստաթ տախի թահսիլինէ իճիլյաճ կէօրմէքսիլին մէյտանէ չըգտըլար: Տիմէքտիր քի, ճէմիյէթի մէզպուրէ շիմաթիյէ գատար, հիւքիւմ թարաֆընտան օլունմուշարէ տախի միւստանէ սայէսինտէ, վէ էհալինին ասայիշի հալի իշին հիւ պիր էմնիյէթ իպրաղ իթմիշ օլմատըղը սուրէթտէ, կիզլի ճէմիյէթէր սըրասընտա օլարագ մէվճուտ պուլունմագտա տըր: Հալպու քի, էօյլէ պիր միւստատէյէ գարշըղգ, տէվէթիմիւ մէզքիւր ճէմիյէթտէն, պարի պիր խըսմէթ տախի կէօրմէմիշ տիր: Ղիզվիթէր, նասըլ քի պաշգա մէմալիթէրտէ, էօյլէտէ Վրանսատա, կիզլի կիզլի ֆէսատ ու իսթիլալ թօհուսու էքմէքտէն ասլա կէրի տուրմամըլարտըր:

Պիր գաշ սէնէտէն պէրու, հէր նէ գատար չօղլար, քեալիլէն սէօնմիւշ տիր գըյաս իթմէքտէ իտիլէր իսէտէ, ճիզվիթէր թէքրարէն, քին ու զարաղ աթէշէրինի պիր զայրէթի քէսիլէ իւզըն ալէվէնտիրմէյէ չալընագտա տըրլար: Մէքթէպէրտէ էօյրէթտիքէրի մուղիւր տէրսիլէրի, վէ իսթիլար իթտիլէրի տահա զիյատէ մուղիւր թէտպիլէրի, վէլ հասըլ հէր էլէրինտէն կէլէն շէյի իճրայէ գօմալարը իլէ, էսկի գրալըգ քին ու զարաղարընը ույանտըրմայա մուվաֆֆագ օլապիլմիշէր տիր: Վէ անճագ շուսնիյէթ իլէ մէքթէպէր ալըպ, վէ հէման անճագ աթիգ ասըլգատէկեան ֆալիւալարտան գալմա ֆալիւալարտան շալիւտան ալմայա տէվամ վէ իգտամ իթմիշէր տիր:

Ղիզվիթէր սայիր ֆէնալըղարը իճրա իթ-

տիլէրի սըրատա, մէքթէպէրիմիւզ գարշը տախի, բուհանլարընըն զըտտիյէթինի թահիլէր իթմէքտէ տիրլէր:

Վէ պուլնլարա տախի գանաթ իթմէյիպ, ֆալիւալարա զարաղը սուրէթտէ օլարագ, նիշէ միւրասլարը իւզըրէրինէ ալմագտա տըրլար: Եգըպէթքեար պու կիւնքի կիւն ճիզվիթէրին Վրանսատա տէվէթէ մուղիւր, հէր շախսա մուղիւր, մէքթէպէրէ տիւշմէն, վէ քէնտի թարիգ ու ուսուլէրիյէ տայիմա թէհիլէր օլտուղարը, վէ գալմանիմիւզ ահքեմընճա մէմուսաթ թահքթէնտա պուլունտուղարը հալտէ, մուղիւր օլան կիզլի ճէմիյէթէր հալ ու հէյնէթինտէ, հիւքիւմէթ թարաֆընտան օլունան միւստատէ սայէսինտէ, կիւն պէ կիւն իլէրուլէյիպ քէսպի սէրվէթ վէ գուլվէթ իլլէմէքտէ տիրլէր:

Իմտի, մօնսիէօ Սէնաթէօրլէր, զաթը վալալարընըղա, գալմանիմիւզ ահքեմընը տէր իսթիլը իթտիլէրէք, մէվլըի իճրայէ գօնուլմասընը, եանի ճիզվիթէրին շէրան վէ նիզամէն Վրանսատան թարտ օլունմալարընը, քէմալը թաղիմ իլէ իսթիլտա իտէրիլ:

Ի իօն շէհրի Վրանսանըն իքինճի պիւյիւք շէհրի օլուպ, վէ ճիզվիթէրին իսէ էն զիյատէ քէսպի շէրէֆ իթտիլի վէ իթիպար պուլունտուղու պիր մահէլլ իքէն, պու տէֆա իլք տալմալըղ օրատան պաշլամըլ տըր: վէ պուտա թապիի տիր, չիւնքի "խըրըղ տատանտըղը եէրտէն թուլուլուր" ֆէհլասընճա, ճէզվիթէր տախի, քէնտի էֆէրալարընը, հէր եէրտէն զիյատէ օրատա եէօրիւթմէյէ ալընըլ օլուպ, վէ ալընըղգ տահա իլէրու կիթմէյէ ճէսարէթ իթտիլէրինտէն, Ի իօն էհալինի հէր եէրտէն զիյատէ գարար վէ իսթիլտէթէրինի կէօրմիւշ, վէ թէշէքքիլէ չըգըլմըլ տըր: Լաքին աճայիպի շուրա տա տըր քի, շու իսթիլտալարընը պասթըրապիլէճէք պիր պասմախանէ պուլունմալըղարընտան, չիւնքի ճիզվիթէրին գօրգուսունտան հիւ պիր պասմախանէ գապուլ իտէմէմիշ տիր, մէճպուրի Վարիստէ թապ իթտիլմիշէր տիր:

Վրանսա տէվէթինին 1861 սէնէսի թէրճէմէյի ահլալինէ (1) (իսթաթիսթիգ) նազարէն, Վրանսատա օլ սէնէ 46 պապ ճիզվիթ մահէլլի, վէ 1,185 նէֆէր աղալարը, վէ պուլնլարտան 703 նէֆէրի մէքթէպէր նէզարէթիլլէ, վէ 482 նէֆէրի տախի վաղճըղգ վէ սայիր իճրաաթըր բուհանիյէ իլէ մէշղուլ պուլունմագտա իքէն, շիմտի իսէ իքի գաթտան զիյատէ ալթմըլ օլտուղարընը խլաշըլմագտա տըր: նասըլ քի ճիզվիթէրին ըս-

(1) Պիր շէյի էթրաֆըլա անլըյալ գալէմէ ալմագ, մէսէլա իսթանպուլտա սէնէտէ նէ գատար իսթ ու իթա տէօնիւպ, նէ գատար կէմի կէլիպ չըգըլուր: հէր ճիւն մաթատան նէ գատար սաթըլըլուր, վէ շուսա մանէնտ հալէրի պիլտիլմէք, թիւճարէթճէ իլէրէֆէյի ահլէմէնէ եախտ իթտիլէրինի պիլտիլմէքտիր:

մի մագաթնտա օլան Չիլլէլ Վիլլէլ նամ զաղէթալարը, պու կիւնքի կիւն եալընըլ Վրանսատա 2,714 նէֆէր ճիզվիթ պուլունտուղունու պէյան իթմիշ տիր:

Ղիզվիթէրի, Վաթօլիք մէզէպիւնտէ օլմայանլար ֆասլ ու զէմմ իթտիլէրինտէ, վէ եախտ գանդի մէզէպ վէ միլլէթտէ օլուր իսէ օլուն, շունլարա գարշը եազտըղալընտա, պաղը ճիզվիթ գաֆալըլար թասա հուպ իթմէք նիյէթիլլէ, եա էմրի թէսա հուպա վէ եախտ քին ու զարաղա համլ իթմէքտէ տիրլէր: հալ պու քի, եիւզ սէնէ զարֆընտա տէօրթ պէշտէֆա նէֆսի Վրանսատան թարտ օլունտուղտան պաշգա, 1865 սէնէսինտէ տախի, Ի իօն էհալինի կիպի պիր Վաթօլիք էհալի թարաֆընտան տախի պու մէրթէպէ թահգիր օլունմալարը, հիւ պիր տիրլիւ էօլիւր գապուլ իտէմէյէճէկինտէն, նէ տէրէճէ մագապուլ վէ խայրիլաճ մախըղալար օլտուղարընը իսպաթ իթմէքտէ տիրլէր:

Բօմանըն աղիզ մագաթնտա թուլմագտա օլտուղու էօյլէ պիր ճէմիյէթէ օլան պու մէրթէպէ հագարէթ, տօղրուսու Բօմա իշին աղ շէրէֆ տէյիլ տիր: վէ 2714 քիշտէն, 37 միլիօնտան միւրէթթէպ պիր աղիմ միլլէթին գօրգմասը տախի, ճիզվիթէր իշին աղ շէօհրէթ տէյիլ տիր:

Եախիլի եիկիթ, ագրանընտան պէլլի տիր, տարպը մէսէլինէ Բօմա քիլիսէսի էկէր իթիպար իտէր իսէ, ճիզվիթէրին շիմտիյէ գատար իթիպար իթմիշ օլմասընա նէ մանեա վէրիլէճէկինի, էրպապը միւթալանըն թէֆէքքիւրինէ հալալէ իտէրիլ:

Փարիստէ Օքիսիօն Վասիօնալ նամ զաղէթա օպասընտա տախի, ճիզվիթէրին Վրանսատան թարտ օլունմասընա տայիր պիր իսթիլտա քեաղըտը ալըլմըլ օլտուղունտան, իսթէյէնըրին կիտիպ իմլալմասը տալլէթ օլունմուշտուր:

Սէնաթ մէճիսինտէ էկէր շու խուսուսա գարար վէրիլիլ իսէ, պիլզ զանն իտէրիլ քի, արգասընտան պիր իսթիլտա տահա զուհուր իտէրէք, քեաֆֆէյի բուհանի միւրախուլ թիւնլարընը լաղվընը իսթէյէճէք տիր: ֆէգաթ Վրանսատա տահա օլ գատար սօֆու վէ բարաս գաֆալը վար տըր քի, օլ խուսուսուն իճրասը քէքտէ գօլայ տէյիլ տիր:

Եալընըլ Վրանսատա բուհանլարըն քէնտի թագրիլէրի իւզըն, եիւզ պէշ պին բահիպ վէ բահիպ վար իմիշ: տիմէք տիր քի, տահա զիտտէ օլմասը տա իճիլմալտէն տիր: պու հիսապա նաղարէն, օրատա 346 քիլիյէ պիր բարաս տիւշմէքտէ տիր:

Պէլճիգատէ տահա զիտտէ օլուպ, հալ պու քի Վաթօլիտա մէմուլին զայրի օլարագ, Վրանսայա նիսպէթէ չօգ աղ պուլունմագտա տըր: շէյլէ քի 663 քիլիյէ պիր բարաս տիւշմէքտէ տիր:

Վաթօլիք բարասլարընըն պաշլըճա գուլվէթէրի, մէքթէպէրտէ չօճուղար օգու-

տարագ է հալոյի քէնտոյէ ճըլպ իմեօնան տիր. չինքի օլ ճիհէթէ հեմ պիր կիւրուհնէդ տինտէ խայրխահըդ սըֆաթընը գաղանմագ տա տըրլար. վէ հեմ տէ խթէտիքլէրի կիպի օֆու, միւթէասսըպ, վէ պօղուգ էֆքեարը պինլէրճէ չըրազլար վէ թարաֆկիրլէր բէյ տա իմեթտէ տիրլէր. վէ իշթէ պու սէպէպէ մէպնի տիր քի, պաշգա խուսուսլարտան զիյա տէ, մէքթէպլէրին էլլէրինտէն չըգաճաղընա տայիր պիր գարար եւ պիր նիյէթ կէօրտիւքլէրի կիպի, աթէշ քէսիլմէքտէ տիրլէր. վէ պու կիւնքի կիւն Գաթօլք տիւնեւնըն մէքթէպլէրին նըսֆընը զապթ իմիշլէր տիր. չինքի զերի իտարէլէրինտէ օն եհտի պին մէքթէպ պուլունմագտա տըր:

— Ի հելլէրտէն խայրլէր քէսան, Գրանտայա իլլիճա իմտիքլէրի կիպի, Իթալեայա քախի կիմիշ օլտուգլարընտան, վէ աճընաճագ հալլէրտէ պուլունտուգլարընտան, Կարիպալտինին եիւրէյի աճըմը, վէ քեաֆթէյի խայրխահանըն համիյէթ ու սախաւ վէթինի տալէթ նիյէթիլլէ, շու աթիտէքի պէյաննամէյի հէր թարաֆտա նէշը իթտիրմիշ տիր:

“ Լպիզ տօսթուլմ:

“ Բեաֆթէյի Իթալեայալարա վէ սայիր էհլի ինսանիյէթ վէ մէրհամէթէ, պիչարէ վէ պէհատըր Ի հելլէրի թափսիյէ իտէրիմ: Մէրգուլմանըն չէքտիլլէրի զուրպէթլիք օլ մէրթէպէ աճընաճագ պիր հալտէ տիր քի, կէօրտիւքճէ գալպիմ բարէ բարէ օլմաքտա տըր:

“ Պիր մուգատտէս գալլատա քէսպի ֆիւթուհաթ իտէնլէրէ աֆէրինլէր օգուլմագ վագաա պիր էսէրի ազիմի ալեազայի տէրուն տիր. հալպու քի ֆէտա օլմուշ պիչարէկեաւա հիմմէթ վէ մուսվէնէթ իմմէք տախի, պիր էսէրի ազիմի իճրայի վաճիպէյի զիմմէթ տիր:

“ Ի հելլէրէ իմտատ վէ իյանէթ իտէրիմ. ֆէտա օլմագտա օլան պիր զէվալլըյա էլ ուղատըպ եարտըմ իմմէմէք, ճէլլատըն ճիւնայէթինէ պիր ճիհէթլէ չէրիք օլմագ տիւմէքտիր: Ի հելլէր անճագ էսիրլիքտէն գուրթուլմագ իտատասընա միւզնի տիյարը ախէրէրէ հիճրէթէ մէճպուր օլմուշլար տըր. իմտի ումարըմ քի, անլէրի հէր գապուլ իտէն միլլէթ վէ պտէմ, ասարը սէրպէսթիյէ իպրաղընա հիմմէթ իտէճէք տիր:

— Լմէրիգատան վարիտ օլան հափատիսլէր Գօնֆէտէրէլէրին (ասը թարաֆընըն) կիւն պէ կիւն եհնիլմէքտէ օլտուղուն պէյան իմմէքտէ տիրլէր: Սօն հափատիլէրէ նազարէն Իհնսիլանիատա պէյիւք պիր թուֆան զուհուր իթտիկինտէն Հէրիսպուրկ վէ Օլտիթի նամ չէհիլլէր սու ալթընտա գալմըշլար տըր:

Ֆէտէրէլէրին (հիւքիւմէթ թարաֆը)

Հէրիտան Ժէնէրալը Վիլհէմիա շըմէնտըֆէրինին 15 միլ մէսաֆէտէ եհրինի խարապ իմիշ տիր, վէ Հէրման Ժէնէրալըն տախի Գօնֆէտէրէլէրին Գարօլինա էյալէթինին շարգ թարաֆլարընը խարապ իմմէքտէ պուլունտուղու հափատիսաթը ախիւրէտէն տիր:

ԿԱՎԱՏԻՍԱԹԸ ՏԱՆԻԼԻՅԵ

Ի վանտ Հէրալտա օգուլտուղունա կէօրէ, Հէրսէք գաղապընտա վագը թարգիւնատէն եաղտըգլարընա նազարէն, օլ հաւալիլէրտէ Գարատաղըլար թէքրարէն իճրայի խապասաթ վէ իրասը խասարաթա պաշլամըշլար տըր. չէօլլէ քի պիր թագըմ Գարատաղըն հայտուտար Խալամ քէօլլէրի իւզէրլէրինէ հիւճուլար իմիշլէր, վէ հաթթա Լէնի քէօյ նամ գարիյէտէ վէ սայիր մահէլլէրտէ, պաշգա ֆէնալըգլարտան գաթինազար, էօնլէրինէ չըգանը քէսմէյէ տախի ճիւրաթ իմիշլէր տիր:

— Պալթաճի զատէ Լուիսթիտի պէյին, Վէլլիգա տէվլէթի բայիթաթթը օլան Պըրիսսէլ չէհիլլէ, Տէվլէթի ալիյէ թարաֆընտան մասլահաթկիւզար նասպ ու թայիին գըլընտըղը հափատիսաթտան տըր:

— Սագըլ թէլէկրաֆ խաթթը պօղուլմասը իւզէրինէ, Իզմիրին պիր սէնէտէն պէրուտէր Սաատէթ վէ մահէլլէ սայիրէ իլէ օլան մուսապէրաթը քէսիլլիշ, վէ պու քէրրէ խաթթը մէգըլըր թամիր իտիլիշ օլտուղունտան, եազընլարտա հէր թարաֆլէ մէքթուպաշաճաղը իշիտիլիշ տիր:

— Սահը հալին օն սէքիղի թարիխի իլէ, Գուրիտ (Ռիանըն) խորնէտէն ալտըղմէքթուպա կէօրէ, Կէյիք նամ մահէլլ ճիւլարընտա քեպին (Սմանը գապրիսթանը նէզտինտէքի մէյտանէ, կէլիպ կէչիճի վէ եօլճու վէ արապաճը թէճէմիւ իմմէքտէ օլտուղունտան, Բուլմիլլէթինտէն պաղըլարը, ուֆագ թէֆէք սաթմագ իւզրէ, պիր թագըմ սալաշ կիպի տիւքքեանլար եափտըգլարը կիպի, տէրունլէրինտէ միւքըրաթ տախի սաթմաղա պաշապըգլարընտան, էհալիյի միւսլիմէ պուլըլարըն հէտմի իսթիտասընտա պուլունտուգլարը հալտէ, կէչէն հաֆթա 300 քիշի գատար էլլէրինտէ պալթալար իլէ կէլուպ, քեաֆթէսինի երգմըշլար, վէ մէգըրիսթանըն մուհաֆաղասը զըմընտա, էթրաֆընա խէնտէք խաթր իմմէյէ պաշլամըշլար տըր. վէ Բուլար իսէ եալընըլ սէյր իմմէքտէն պաշգա հիլ պիր թէչէպիլիսաթթէ ճէսարէթ իտէմէմիշլէր տիր: Պուլտան պաշգա, Օլման նամ մահէլլէ եազըն օլան պիր գապրիսթան տախի, միւրուր ու ուպուրտէն չիւնէնմէքտէ օլտուղունտան, օրասընըն տախի էթրաֆընա խէնտէք խաթր իմիշլէր:

Մէգըլըր մէքթուպուն թարիխի կիճէսի, Լաիրնէ նէհիլլէրինին տուլարը եհնիտէն թաշմաղա պաշապըշլար տըր:

— Իզմիր հափալիսինտէ քէշթ ու կիւզար իմմէքտէ օլան Գուլաղսըղ նամ հայտուտուն, պուլտան ագտէմ հէլաք օլտուղուն շուու պուլմուշ իսէտէ, կէչէնլէրտէ, Պէրղամա թարաֆլարընտա պաշ կէօսթէրիպ, Լօլճուլարտան պիր խալիսինէ իթալէյի տէաթի թէատտի վէ մաղարրաթ իյլէմիշ օլտուղու, զաղէթալարտա օգուլմուշ տուր:

— Իման օտասըր րէյիսի Միւշալլէր բաշա հաղըթլէրինին, մէմուրիյէթինտէն իսթիֆա իթտիկի մէսմուլթտան տըր:

— Կէչէն սէնէ Սասլագտա վէ Լէվէնտ իթթիլինտէ իճրա գըլընտան ախէր թալիմլէրի, պու սէնէ տախի իճրա գըլընաճաղընտան, շիմտիտէն թէտարիքեաթը աղիմ վէ լաղըմէյէ միւպաշէրէթ օլունտուղու, վէ պիրինճի օլտուլի հիւմայունտան 15 պին քիյատէ, վէ 12 թապուր սիւարի վէ թօքճու թէճէմիւ իտէրէք, էնվայի թալիմլէր վէ մանօլըալար իճրասընա մէշղուլ օլաճազլարը, հափատիսաթտան տըր:

— Մարտ 14 տէ թուլունտան Գուրիտ տ(Ռիանա) եաղըլմը օլան շու աթիտէքի տիգպաթէ շայան պիր մէքթուպու թէրճէմէ իտէրիլ:

“ (Ռտու) պէյի օլան Սիտի Լի, մէմալիքին պիլիւք գըսմընը քէշթ ու կիւզար իյլէտիքտէն սօնրա, Հէրիտէ կիրմէզտէն էվլէլ, հէր թարաֆը մաղարրաթ ու խասարաթտան գուրթարմագ նիյէթիլլէ թօքլամըլ օլտուղու քեաֆթէյի մուլիորր ատամլարը թուլունտա կէօնտէրմէքլի միւրատ իմիշլար:

“ Պիր չօգ գապրիլէրտէն պուլունտան շու մահապուլարըն սայրսը իքի Նիւզտէն զիյատէ օլուպ, հէր նէվլէ ճիւնայէթի իրթիքեապ իմիշ, չէօլլէ քի, եաղմա, թալան, վէ հէլաքի էչիսաստան պաշգա, պիլլաթ հիւքիւմէթ տախի գարըզ գօմուշ քի մէսնէլէրտէն միւլէթթէպ իտիլէր:

“ Մէրգուլմանըն չէհիլլէ վէ հէյէթլէրի ատամա նէֆրէթ պաղըշլամագտա իտիլէր, չէօլլէ քի. պաշ աչըգ, եալըն պագ, իսթթէրի իւրեան պիւրեան, պօյունլարընտա տէմիր հալպար, վէ օնար օն պէշէր նէֆէրի պիր ուղուն զէնճիրէ պաղընամըլ օլտուգլարընտան, Վիզթօր Հիւլօնուն Միլէրապը նամ քիթապընտաքի բրանկապէնտիլէրին տէհէթէնկիլ հալլէրինի անտըրմագտա վէ թահէլիլ իմմէքտէ իտիլէր:

“ Մէրգուլման սէֆիլլէր Պարտօ սէրայընըն իշէրուքի տայիրէսինէ կէթիլլէրէք, էսպագ թուլունտա պիլլէրինին իսթիտա վէ արգուհալլէրի գապուլ իյլէտիքլէրի, վէ Պէյթիլլէր—բաշա թէսմիյէ օլունտան պիլիւք տի-

վանխանէ գարշըսնտա , իւշ տիվարըն պօ-
յաւնա տիղիլտիլեր :

« Թուոնուս պէյի հազընթէրի , մեզքիւր
տայիրէնին գաւուսուսնա չեզըպ , էթրաթըն-
տա փուքէլա վէ իւմէրաթընթան խայլիճէ զէ-
վաթ պուլաւսուղու հալտէ օթուրտոթ , վէ
միւծրիմէրին հուզուրուկա կէթիթիմէսինի
էմր իյլետի :

« Միւծրիմէր օլ հէնկիւմտէ , երբէրէ
եայրըմը օթուրտաթտէ իտիլթըրիյատէ ճիւն-
հա սահիպի օլանլարը պիրէր պիրէր չէզմէյէ
պաշաւարըզլարընտա , ճիւմէ թէմաշակեան
տիւշարը տէհէթ օլմայա պաշաւար . չիւնքի
անինտէ պիրէր պիրէր պաշաւարընք քէսիլմէսի
իհթիմալտէն պուլուսմաթտէ իտի :

« Պու արաւտա պաշ վէրիլի պուլուսն
խաղնատար պէյ , Պէյ հազընթէրիին հու-
զուրուսն չեզըպաթ ,

« Կիւնտիմ , սիղին գուլվէթ ու դուտ-
րէթիլիլէ գորշը , քէնտի ճէհալէթիլիլտէն
նաշի , հարէթէթ ճէսարէթ իլէ , ճիւնայէթի
իթիթիլիլիլ իտէն շու սէթիլիլիլ շու շիւմի-
քի հալէ կիրիթիար օլմուլ օլտուղուսն
կէօրտիլիլիլիլ իլին , ճէնապը Էիթմէթուլ-
լահա էտա իտէնկիլիլ թէշէթքիւրաթտէն
թահրիթ օլուսարաթ , աթվու ինայէթ մաս-
ղէնլիլիլիլիլ տալի քիւշաթ իթմէլիլիլիլ »
տէր :

« Պէյ հազընթէրի խաղնատարըն պուլուսն
յազընը տիյնէր իտէտէ , իպլում իթմէլիլիլ-
իլ տալի լէճա իտէր :

« Կաղնատար պիր վազըթ սիւքիլթ իթ-
տիթտէն սօնրա թէքրարէն քէլամէ աղազ
պիրլէ , « Կիւնտիմ » , լուխսաթըր ալինիլ իլէ
շուսնու տէր խաթըր իթաիլմէյէ ճէսարէթ
իտէրիմ քի , լուծիթ ու ինայէթ , ապա ու
հճատարընլուսն սիղէ պիր միրաս գալմը
կիպի տիր » տէր , վէ Պէյ տալի ճէվապըն-
տա , « Մազաա էօյլէ տիր , լաքին հագգա-
նիլիլիլ իճրա իթմէյէ տալի պօրշըլ պու-
լուստուղուսն թանըրմ » : Կաղնատար պի-
թազ վազըթ կէրի չէքիլիլ , վէ թէքրարէն
մեզալէ պէտ իլէ , իւշիւնճիւ տէֆա օլարաթ
մէրգուսն միւծրիմէրին էմրլէրինէ գըՅըլ-
մամասընր լէճա իտէր , վէ պատէհու պիթ
թարաթա չէքիլիլ :

« Միւծրիմէրտէն էն զիյատէ ճինայէթ
սահիպի օլանլար պիրէր պիրէր իլէրու կէշէր-
լէր , վէ սայիլէրի տալի քիւմէ քիւմէ կէշէրէք
հուզուրա տիղիլիլիլ :

« Պուլարտան հէիսինտէն իլէրուտէ պու-
լուսնը , Պարտոյա կէշէրէք Էհին իթիլ-
լալտէ , էզըրյալը թահրիթ իտիպ վէ պա-
շէնա թօրլամըլ օլան պիր լահիպի սահիպ
Յուֆուլ օլտու :

« Պէյ հազընթէրի մէրգուսն իթմապէն ,
« մատամ քի դան ագըթմամազըլը վատ իթ-
տիմ , վազաա ճանընա գըլմայաճաղմ , ֆէ-
գաթ իթի պին տէյէնէք եէյիպ , վէ էօլիւն-
ճէյէ դատար քիւրէյէ կիտէճէքսին տէր » :

« ատէհու իթինճի կէլէնին պին պէշ եիւզ
վէ սայիլ իթի իւշ քիշինին տալի պինէր
տէյէնէք կէտիթտէն սօնրա , միւտտէթի էմր-
լէրինտէ քիւրէքտէ պէքլէյէճէքլէրինի
հիւքմ ու պէյան իտէր : Տիկէրլէրինին
քեաթթէսինին տալի պէշէր եիւզ տէյէ-
նէք եէտիթտէն սօնրա , այնի սուրէթտէ քիւ-
րէյէ կիտէճէքլէրինի պիլտիրիլ :

« Պէյ պու մէնզարէտէ հազըր պուլուստու-
ղուսն , տալաթ ալթընտա չօզլարընըն էօ-
լէճէքլէրինի իհթիմալէ քէք եազըն պուլտու-
լիտէտէ , սօնրատան գըլաթըմտա եանլմըլ օլ-
տուղուսն տալի կէօրտիմ :

« Միւծրիմէրի եիւղիւ գույու եէրէ եա-
թըրտըլար , վէ գապա էթլէրինէ տէյնէքլէրի
էնտիրմէյէ պաշաւար . հալ պու քի հիւ
պիր պաղըրշմա վէ աղաշմա սէսի իշիտիլմէ-
տիկինտէն , տիգգաթ իտիպ անլարմ քի ,
տէյնէքլէրին սայրընա տիգգաթ օլուսմա-
տըրտան պաշա , հէմ տէյնէքլէր քէք ինճէ
իտիլէր , վէ հէմտէ վուրանլար էլպիսէլէրինէ
զիյատէ վուրմաթտա իտիլէր :

« Պու տալաթ բաթըրտընտան սօնրա .
Պէյին հուզուրուսն , իթիլիլ վազթիլտէ
մէմուրիլիլիլիլտէն գաշտըրտան պաշա ,
քէնտի մէմէքլէրինէ կիթիկինտէ գայնընր
իտամ իթմիլ օլան պիր զապիթ կէթիլտի-
լէր . վէ աճայիպի շուրասընտա տըր քի , մէր-
գուլ սահիպ ճինայէթին տալաճըլարը , պիլ-
զաթ քէնտի քէտէր , վալիտէ վէ պիրատէրի
իտիլէր :

« Մէրգուսն ճինայէթինէ տալ ինայէթ
ճայիլ կէօրիլմէտիկինտէն , հէման օրատա
գուրշուսն թուլթուլմասընա հիւքմ օլու-
տու » :

« Մըրըր վալիտէ տէվէթըլ խմայիլ փաշա
հազընթէրինին փարիտէ աղիմէթինին պու-
տէֆա գաթիլէն գարարիլիլ օլտուղու , վէ միւ-
շարիլէ : Կ հազընթէրինին Մարսիլեա ճանի-
պինէ միւթէրահի օլմազտէն էվիլէ , մախտու-
մու վալեաշանլէրի իլէ տէր Վատտէթէ կէլէ-
ճէքլէրի յուրնալտա զիթըր օլուսմուլ տուր :

« Կաղնատար միւթմազէնին միւպատէ-
լաթը մատտէսի իճրասընտա , թէտալիլտէ
պուլուսն մէթալիլ ագճէրին տալի թէ-
տալիլտէն չէքիլմէսի նիլէթի խայրիլիլիլ
պալմանաթը Մէնիլէտին պուլուսմային ,
խուսուսու մէզպուրուսն թէսիլիլիլիլ զըմնըն-
տա պիր գօմիսիօնու մախտուս թէշէրիլ գը-
լընտըլը , Լուսնիա նա՛ Ռուճա զազէթա-
տա միւնտէրիճ տիր :

« Լահաւատան կէլէն մէթմուպլար , շէհ-
րի մէզպուրտէ պիր եանկըն զուհուր իտուպ ,
ալթմըլ խանէ իլէ Ռուճար մէթմէպի , Էպ-
քիլիսէսի վէ խայլիճէ տիւր քեան եանտըլըն
խապէր վէրմէքտէ տիրլէր . վէ պու սէպէպ-
տէն իսէ Խսթանպօլտա պուլուսն Լահաւա

Ռուճ միտրապօլտի ճէնապլէրինին , սէրիան
սալպը մէմուրիլիլիլիլ կիթիկին մէմուրիլիլ
օլմուլ տուր :

« Տէօրտիւնճիւ թէրթիպ էսհամը Ղէ-
տէնին գուրալարը իլին հէր նէ գատար պու-
կիւն չէքիլէճէյի չարշէնպիհ կիւնքի յուր-
նալտա իլան օլուսմուլ իտի իտէտէ . Պան-
քայի Օսմանի իտարէսի թարաթընտան տիւն-
քի կիւն նէշը օլուսն պիր իլանտա , էսհամը
մէզքիւրէ գուրալարընըն չէքիլմէսին , մարտ
30 ունտան եանի կէլէճէք սալը կիւնիւնտէն
պաշանաճաղը կէօրիլմիլ տիր :

« Պա իրատէի սէնիլէ Խաթիտէն Լիւ-
կիւրիլէ գատար ինշաթը մուգարէր օլան
շօսէ թարիլիլին , Վապանճատան Կէյվէյէ
գատար օլաճադ շիւպէսինին միրալայ Էասան
պէյ նէզարէթի թահթընտա օլարաթ պաշ-
լանմըլ իտուկի , վէ մէզքիւր արապա եօլու-
սն 36 Խնկիլիլ գատէմիլ էնինտէ օլաճա-
ղը հալաթիսաթտան տըր :

« Ուլաճ պուլտան մէսէլէսի իւզէրինէ միւ-
զաթէրէ իթմէք զըմնընտա , քէնճէնպիհ կիւ-
նիւ տէր Վատտէթտէ պուլուսն սիւքէրանըն
տէֆաթէ պիր մէճիսէ թէճէմիւ իթիկիլ
իշիտիլմիլ տիր :

« Կէնճէնպիհ կիւնի սաաթ սէքիլ սու-
լարընտա , Պէշիթաշտա Լըմէնի քիլիսէսի
եազընլարընտա խանէնին պիրիսինտէն գա-
ղաէն աթէլ զուհուր իթմիլ , վէ էլլիլ ալթ-
մըլ պապ խանէ վէ պիր գաշ տիւր քեան-
տան պաշա , գըլ վէ էրքէք մէթմէպլէրի-
միլ տալի եանլպ քիւլ օլմուլարա տըր :

« Խաթիլ Վարապի Հալաթիլ լազըր :
Չէր լրագրոյն 1284 թուոյն միջ հանդուցեալ
Տ. Պօլոսի նկատմամբ թաղական խորհրդոյ կող-
մանէ հրատարակուած գրութեամբ , խոստացուած
էր եղեւթեան քննութեան վախճանին կատար-
եալ տեղեկութիւն մը տալ :

Այս քննութիւնը ընցած ու անոր ընդարձակ
տեղեկագիրը ամսոյն 17ին Ս. Հօր ուղղուած է ,
որոյ պարունակութեան մէջ հանդուցեալ Տ. Պօ-
լոսին ծննդած ըլլալը հաստատող ապացոյց մը
չկայ երբէք . այս ամիսի իմաստը բաւական կը հի-
մարիմք Ձեզի համար . իսկ եթէ աւելի մանրամա-
տն տեղեկութիւն առնել ուզէք , Ազգային Պատ-
րիարքարանը խրկուած Տեղեկագիրը կարգաւ
կ'ընթաց հասկնալ :

Հոս բնաւ չեմք ուղեր լուութեամբ անցնիլ Տե-
ղեկագրոյն երկարեւրուս պատճառը և Չէր 1354
թուոյն յօդուածն ալ անպատասխան թողուլ :
Ա. պատճառը , արդոյ խաթիլ : Թաղեցուց կող-
մանէ ճշգրիտ տեղեկութիւններ հաւաքելու ջանքն
ու Բ. Չէր և ուրիշներու կողմանէ սպասուած ի-
րեր ախանտէն՝ պատուաւոր անձանց գալտեան
ու ստորագրեալ վկայութեանց ախկալութիւնն էր :
Առանց երկարաբանելու կը վերջացնեմք խօսքեր
նիս , բնիլ թէ խորհուրդս հանդուցեալ Տ. Պօ-
լոսի նկատմամբ առուած տեղեկագրոյն ու անոր եր-
կարելուն ճշգրիտ պատճառները բացատրելով , ի-
րեն վերաբերեալ պաշտօնական աշխատութիւնք
կատարած կը համարի . Մնամք միշտ ևն .

Պօլիս 24 մարտ 1865
Կէտիկ փաշա թաղ
Ատենադպիր Ատենապետ թաղ . Խորհրդոյ
Մ. Յօսէֆ Բ. Կիւսնէ Բ. Կիւսնէ Բ. Կիւսնէ
ՍԱՀԻՊ ՂԱԶԷԹԱ ՎԷ ԹԱՊԻՍԱՆԷ
Յ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ